

Шегера Катерина
ст. гр. ФУПОМ – 21
Тернопільський національний економічний університет
katya_shehera@ukr.net
Науковий керівник – к.е.н., доцент Горин В. П.

ДО ПИТАННЯ ПРО БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФЕРТІВ

Негативним наслідком економічних потрясінь останніх років стало різке поглиблення майнової диференціації вітчизняного суспільства. За різними оцінками, від третини до половини населення країни перебуває за межею бідності. Це вимагає проведення активної державної політики, спрямованої на соціальний захист малозабезпечених категорій громадян і забезпечення їм добробуту на рівні суспільно визначених норм. Фундаментом для формування ефективного механізму соціального захисту населення є побудова системи його фінансове забезпечення, яке водночас має бути пріоритетним у фінансуванні найважливіших суспільних потреб та обмеженим з огляду на можливості держави та обставини сьогодення.

Питання фінансування вітчизняної системи соціального захисту постійно перебувають у полі зору науковців, зокрема ця тема знайшла своє відображення у працях М. Мальованого, Д. Сухового, Г. Герасименко, Н. Шаманської, З. Лободіної, Н. Борецької, О. Яфінович. Однак, новації останніх років у царині реформування підходів та механізмів соціального захисту населення вимагають від науковців пильної уваги у контексті оцінки їх ефективності.

Світова теорія та практика трактують систему фінансування соціального захисту як багатоканальну структуру. Бюджетне фінансування є поняттям більш вузьким по відношенню до фінансового, адже чітко вказує на джерело забезпечення, тобто кошти державного та місцевих бюджетів та відображає сукупність економічних відносин, які виникають між державою та фізичними і юридичними особами, пов'язаних із спрямуванням необхідних фінансових ресурсів на виконання функцій держави, органів місцевого самоврядування та ефективного використання бюджетних коштів. Бюджетне фінансування також можна визначити як процес використання централізованого фонду держави з метою задоволення потреб суспільства. Бюджетне фінансування соціального захисту може здійснюватись шляхом передбачення видатків на соціальний захист безпосередньо у державному бюджеті та врахування

відповідного обсягу коштів при розрахунку розмірів міжбюджетних трансфертів з наступною передачею субвенцій місцевим бюджетам [5].

Згідно із функціональною класифікацією видатків, з державного бюджету фінансуються: спеціальні пенсійні програми, державна допомога у разі непрацездатності, безробітним, підтримка громадських організацій, інвалідів, ветеранів війни та праці, програми і заходи стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї, програми підтримки будівництва, реконструкції, інша діяльність у сфері соціального захисту тощо. Коштами місцевих бюджетів фінансуються державні програми соціального характеру: притулки для неповнолітніх, відділення соціальної допомоги, пільги ветеранам війни і праці, допомога сім'ям з дітьми, додаткові виплати населенню на покриття витрат з оплати житлово-комунальних послуг, компенсаційні виплати за пільговий проїзд громадян [3].

Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення населення у 2016 році були найбільшою видатковою статтею державного бюджету. У 2017 році їх загальний обсяг збільшився на 63,31 млрд. грн., або на 69,7%. Це призвело до різкого зростання питомої ваги відповідних видатків у сукупній структурі видаткової частини державного бюджету на 7,47% до 23,09% [1]. Така динаміка має об'єктивне пояснення, оскільки є наслідком дискреційної політики уряду у соціальній сфері.

В абсолютному вимірі зростання видатків Державного бюджету України на надання соціальних допомог збільшилось у 2017 році на 23% до рівня у 107 млрд. грн. З цього обсягу понад 51,0 млрд. грн. було спрямовано на програму адресних субсидій на оплату комунальних послуг; 53,9 млрд. грн. – на надання з державного бюджету місцевим бюджетам субвенції на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям – інвалідам, тимчасової державної допомоги дітям та допомоги по догляду за інвалідами I чи II групи. Поряд з цим, різко зросли обсяги видатків державного бюджету на соціальний захист пенсіонерів – на 64,1 млрд. грн., або на 79,3% [3]. Натомість, по інших напрямках соціального захисту темп зростання видатків державного бюджету у 2017 році був порівняно не великим: на соціальний захист на випадок непрацездатності – 7,0%; соціальний захист сім'ї, дітей та молоді – 33,3%; соціальний захист ветеранів війни та праці – 8,5%.

Швидке нарощування видатків бюджету на соціальний захист пенсіонерів і функціонування програми житлових субсидій супроводжувалось зменшенням видатків на соціальний захист безробітних осіб – на 28,6%, інших категорій населення – на 10,7%, а також фінансування допомоги у вирішенні житлового питання – на 0,3 млрд. грн., або на 17,1%. Наполовину у 2017 році скоротились видатки держави

на фінансування фундаментальних та прикладних досліджень у сфері соціального захисту населення [1].

Причини різнонаправленої динаміки видатків бюджету на соціальний захист населення у розрізі його напрямів пояснюються тим, що у 2017 році було продовжено реалізацію двох найважливіших реформ, які кардинальним чином торкнулися більшості населення країни: по-перше, зміна підходів до формування тарифів на житлово-комунальні послуги (приведення тарифів до економічно обґрунтованих параметрів) та відповідне зростання видатків на програму житлових субсидій для населення; по-друге, зниження ставки єдиного соціального внеску, відповідне зростання дефіциту Пенсійного фонду України і збільшення витрат бюджету на його покриття. Із загального обсягу трансферту з державного бюджету Пенсійному фонду України в обсязі 141,5 млрд. грн. понад 71,0 млрд. грн. складає допомога на збалансування дохідної і видаткової частини; решту коштів виділено на фінансування доплат та підвищень до розміру пенсії, передбачених різними нормативно-правовими актами.

Проект державного бюджету на 2018 рік передбачає подальше зростання видатків на різні напрями соціального захисту населення. Зокрема, на програму житлових субсидій населенню на оплату вартості житлово-комунальних послуг передбачено виділити 55,1 млрд. грн.; функціонування системи соціальних допомог сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям та деяким іншим категоріям громадян – 57,9 млрд. грн. На виплату надбавок та підвищень до пенсій, а також покриття дефіциту Пенсійного фонду України проектом Державного бюджету України на 2018 рік передбачено 141,3 млрд. грн. видатків.

Суттєве зростання обсягів бюджетного фінансування соціального захисту та соціального забезпечення зумовлене політикою уряду, що спрямована на підвищення соціальних стандартів життя громадян. Разом з тим, прискорене нарощування масштабів фінансування соціальних програм не завжди може мати позитивні наслідки. На думку окремих науковців, це може спричиняти залежність від матеріальної державної допомоги, викликати у населення споживацькі настрої та не спонукати їх забезпечувати певну якість життя за рахунок власної праці [4]. Система соціальної допомоги населенню потребує реформування: кошти розпорошуються, відсутня належна адресність, наявні махінації у сфері надання пільг, відсутність належного контролю за рухом бюджетних коштів. Функції держави покликані не лише здійснювати підтримку малозабезпеченим та незахищеним верствам населення, але й створювати такі умови, що дали б можливість громадянам самостійно забезпечувати належний рівень життя. Отже, слід вдосконалити механізм бюджетного фінансування соціальних трансфертів, зосередитись на пошуку шляхів

зростання питомої ваги інших джерел фінансування сфери соціального захисту населення, що дало б змогу оздоровити державні фінанси.

Література:

1. Бюджетний щоденник на 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://feao.org.ua>
2. Дутчак А. В. Соціальне забезпечення громадян: сучасний стан та перспективи розвитку / А. В. Дутчак // Молодий вчений. – 2017. – № 5. – С. 568-572.
3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>
4. Сидор І. П. Бюджетне забезпечення соціального захисту населення: теоретичні аспекти і вітчизняна практика / І. П. Сидор // Ефективна економіка. – 2015. – № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4298>
5. Яфінович О. Б. Особливості фінансування системи соціального захисту населення в Україні / О. Б. Яфінович // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – 2015. – Вип. 12. – С. 195-199.

Шимчишин Наталія

ст. гр. Фзм-11

Тернопільський національний економічний університет

nataliia1996@ukr.net

Науковий керівник – к.е.н., доцент Дем'янюк А. В.

ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Стан формування дохідної частини місцевих бюджетів є вирішальним фактором у забезпеченні соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Адже, доходи бюджету включають усі податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України [2]. Згідно Бюджетного кодексу України доходи бюджету класифікуються за такими розділами, як: податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, трансферти (див. рис. 1).

В сучасних умовах здійснення реформи фінансової децентралізації відбулися суттєві зміни у формуванні доходів місцевих бюджетів України. Зазначені зміни спрямовані, зокрема, на об'єднання територіальних громад задля забезпечення фінансової самостійності на місцевому рівні в